

КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Ключові слова: міське середовище, організація містобудівної діяльності, генеральний план міста

Актуальність. Сучасні міста, які розглядають як населені пункти з чисельністю жителів понад десять тисяч осіб, характеризуються великою кількістю функцій. Зокрема, демографічно-поселенською; адміністративно-управлінською; виробничою; соціально-побутовою; функцією ділових послуг; освітньо-культурною; науково-технічною та інноваційною; зовнішньоекономічною; торговельно-розподільчою; комунікаційною (інформаційною); транспортно-комунікаційною; рекреаційно-туристичною; спортивно-оздоровчою; природоохоронною; соціально-екологічною [8]. Таким чином, міське середовище поєднує в своїх межах величезну кількість об'єктів і функцій з ними пов'язаних: будівлі різного призначення, промислові об'єкти різних масштабів, різного роду дорожнє покриття з численними транспортними засобами (кількість яких залежить від територіальної величини міста), площі, врешті і природні об'єкти. Поєднання усіх вище перелічених об'єктів – переважно історично сформоване, адже більшість міст України має давню історію.

При формуванні міст конструктивно-географічні підходи як такі не враховувалися, однак міста здавна поставали на територіях зі сприятливим фізико-географічним підґрунтям (неподалік водних артерій, переважно на рівнинних ландшафтах зі стійкою геологічною основою).

Сьогодні ж організація міського середовища потребує обґрунтованих конструктивно-географічних досліджень, адже саме конструктивні методи дозволяють оптимально впорядковувати складні механізми просторово-часового функціонування як природних, так і природно-антропогенних систем [3].

Виклад основного матеріалу. Міське середовище – складова навколишнього природного середовища, сильно трансформована антропогенною діяльністю впродовж значного (з точки зору людини) періоду. Міське середовище характеризують антропогенні (технічні) геосистеми, що перебувають під деструктивним впливом антропогенного чинника. Крім зміни природної

складової антропогенними елементами відбувається прямий вплив на компоненти довкілля (викиди продуктів згоряння в атмосферу, небезпечних хімічних речовин в ґрунти та води). Присутні в межах міста і антропогенно-модифіковані геосистеми, де природна складова змінюється антропогенними елементами (ґрунтовий покрив змінюється асфальтним, на місці природних об'єктів створюються будівлі); та природні геосистеми на які спрямований закономірний вплив довкілля. Вони формують так званий редуційний елемент (редукція (від лат. *reductio* – повернення, відновлення) – процес, що спричинює зменшенню чогось [6]), тобто знижують вплив антропогенного чинника на міське середовище загалом.

Поєднання у міському середовищі геосистем різного походження призводить до необхідності їх організації (від гр. – інструмент або ж цільове об'єднання ресурсів для досягнення певної мети [6]). Однією з основних цілей або функцій міського середовища є екологічна, тобто здатність міського середовища забезпечити найбільш сприятливі для проживання населення умови. Ця функція обумовлена також конституційним положенням про те, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду українського народу “є обов'язком держави” (ст. 16 Конституції України), яка делегує свої повноваження на управлінські органи на місцях.

Таким чином, процес організації міських систем здійснюють органи місцевого самоврядування. В їх компетенції правові та організаційні основи містобудівної діяльності, сталий розвиток територій, який за безпечується Законом України “Про регулювання містобудівної діяльності”. Це здійснюється шляхом прийняття генеральних планів населених пунктів, детальних планів організації території тощо.

Так, наприклад, у місті Львові зараз дотримуються генерального плану, затвердженого ухвалою Львівської міської ради від 30.09.2010 №3924 “Про затвер-

дження містобудівної документації “Корегування генерального плану м. Львова” II – стадія. Генеральний план”. Згідно Генеральної схеми планування території України м. Львів розглядається як центр Львівської надобласної, Львівської обласної і Львівської надрайонної систем розселення. За висновками Концепції схеми планування території області, розробленої НДІ „Дніпромисто” в 2004 році, м. Львів розташоване на перетині основних осей планувального каркасу області – Схід-Захід і Північ-Південь, які формуються міжнародними транспортними коридорами А-3 (Краковець – Львів – Житомир – Київ) і А-5 (Трієст – Любляна – Будапешт/Братислава – Львів). На перетині цих осей, які є важливими зовнішніми містоутворюючими факторами, формується урбанізоване ядро – Львівська міська агломерація, територія в межах радіусу ~30 км від Львова, яка займає лідируюче положення в структурі планувального каркасу області [2]. Внаслідок, прогнозується збільшення чисельності населення міста з 728 350 осіб станом на 01.01.2016 [7] до 750 000 осіб за реалістичним прогнозом та 760 000–765 000 – за оптимістичним, станом на 2025 рік [2].

Таке збільшення чисельності населення призводить до збільшення кількості житлової забудови, під яку пропонуються райони Північний, вул. Варшавської, Рясне-1 за рахунок колективних садів, райони Рясне-2, Левандівка, – на вільних територіях, райони вул. Зеленої-Вашингтона, Хуторівки, Стрийської – за рахунок винесення і ліквідації підприємств, складів, баз, ділянки за рахунок винесення військових частин і виробничих об’єктів в інших частинах міста. Всього за наявними ресурсами може бути освоєно 998 га територій, і побудовано 6,8 млн. м² житла, житловий фонд може збільшитись до 18,8 млн. м², в якому може бути розселено ~765 тис. мешканців [2].

Однак, діюча в місті практика показує, що збільшення кількості житлової забудови в місті Львові відбувається внаслідок ущільнення існуючих житлових кварталів, що нівелює будь-які конструктивно-географічні підходи до організації міського середовища. Вона ж (організація) постає як впорядкування міського середовища та має на меті створити максимально сприятливе для життєдіяльності людей місто, яке буде виконувати усі покладені на нього функції. Конструктивно-географічні дослідження спрямовані на розробку проблем планомірного перетворення природного середовища з

метою ефективного і раціонального використання природних ресурсів. Таким чином, ці два поняття мають практично однакові цілі. Врахування конструктивно-географічного підходу в процесі організації міського середовища сприятиме його оптимізації, яка є основною метою даних напрямків дослідження.

Проте сучасна містопланувальна та містобудівна діяльність, зокрема у Львові, головно реалізується шляхом збільшення кількості житлового фонду за рахунок ущільнення існуючих житлових кварталів (рис. 1). Внаслідок відбувається посилене поселенське навантаження на урбоекосистему, що призводить до ряду проблем, які мають негативний екологічний характер, зокрема збільшення забруднення атмосферного повітря.

По-перше, у зв’язку зі збільшенням кількості мешканців у мікрорайоні, відбувається збільшення транспортного навантаження, що призводить до утворення “корків”, під час яких викидні гази автомобілів найбільш інтенсивні. По-друге, сучасне стрімке збільшення кількості об’єктів житлового фонду планується без підключення до міського централізованого теплопостачання, внаслідок, у кожній з квартир функціонує система індивідуального опалення, яка викидає в повітряний простір продукти спалювання газу. За експертними оцінками за умови автономного теплопостачання приземна концентрація в повітрі населених пунктів діоксиду азоту перевищує у 20 разів концентрацію за умови централізованого теплопостачання та може до 5 разів перевищувати норму ГДК зазначеної шкідливої речовини [4].

Збільшення чисельності житлового фонду міста потребує одночасно розширення очисних споруд за рахунок збільшення кількості водоспоживання, вирішення проблеми сміття через збільшення кількості його нагромадження, збільшення площі зелених зон, оскільки на одного міського жителя повинно припадати, згідно рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров’я, 50 м² міських зелених насаджень тощо.

Висновки. Сучасний розвиток міських систем повинен відбуватися на основі конструктивно-географічного підходу до їх організації, що включає проведення ряду досліджень, зокрема фізико-географічних умов міського середовища; допустимого поселенського навантаження на урбоекосистему загалом чи окремі її частини

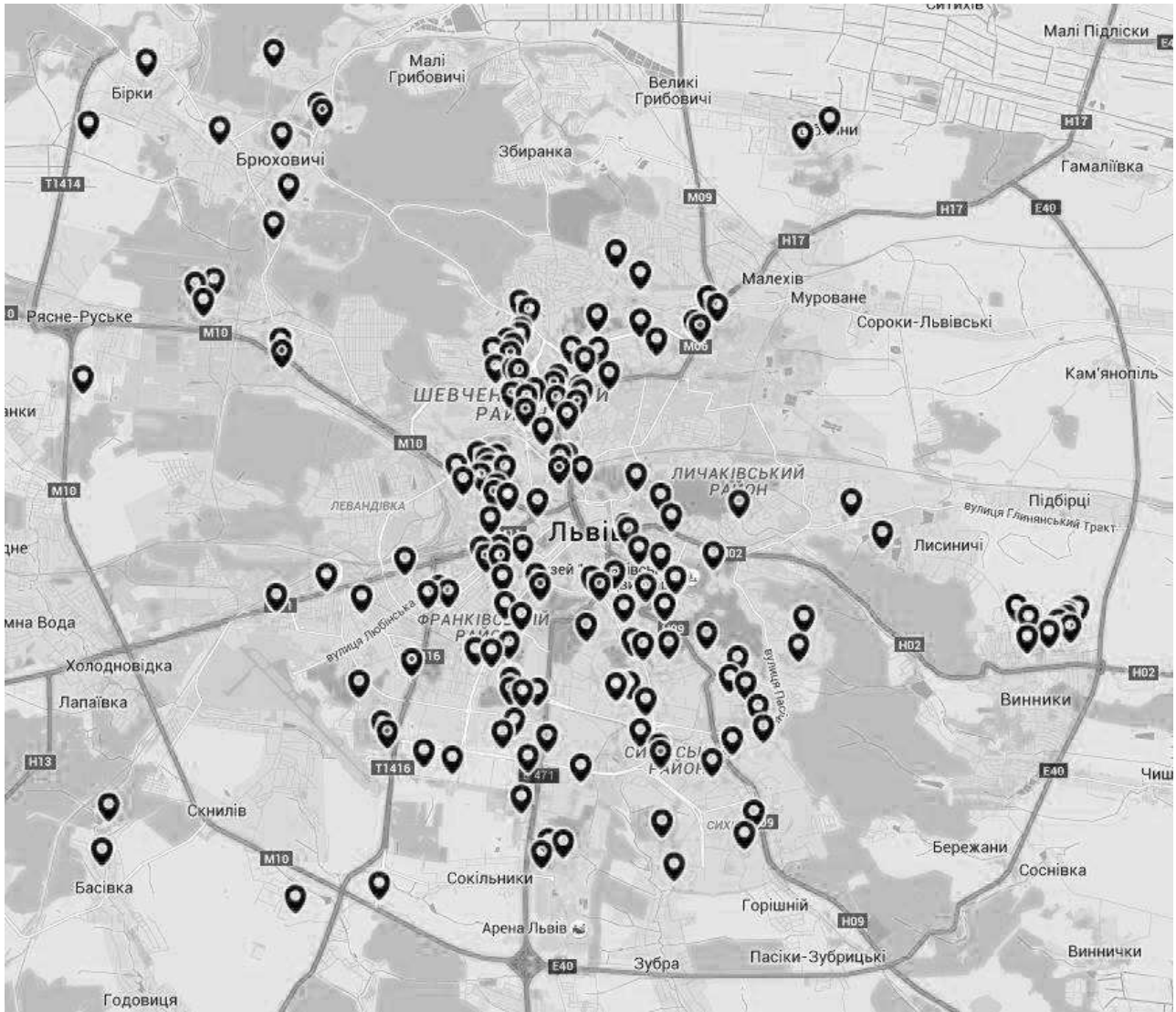

Рис. – Картосхема новобудов міста Львова [9]

(мікрорайони); впливу існуючих промислових об'єктів на стан довкілля та здоров'я жителів міста; вивчення негативного впливу існуючої та проекрованої транспортної системи; аналіз зелених зон міста як територій, що послаблюють негативні чинники міського середовища та можливість їх розширення.

Інакше, містопланувальна та містобудівна діяльність, що в основному у великих містах, зокрема Львові, спрямована збільшення

чисельності житлового фонду за рахунок збільшення кількості жителів призводить до ряду екологічних проблем вирішення яких буде потребувати значних економічних затрат. При цьому шкода від неврахування конструктивно-географічного підходу при організації міського середовища для довкілля та здоров'я населення буде незворотною.

Список літератури

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Коригування генерального плану м. Львова II стадія Том 3 Основні положення. Електронний ресурс. Режим доступу: http://city-adm.lviv.ua/lmr/images/stories/arhitect/123/01_genplan.pdf
3. Петлін В. М. Конструктивна географія / В. М. Петлін. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Ів. Франка, 2010. – 544 с.
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення відносин у сфері теплопостачання, надання послуг з централізованого опалення та централізованого постачання гарячої води” : w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=48093&pf35401=272268
5. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI // Голос України від 12.03.2011 р. – № 45.
6. Словник іншомовних слів / [За ред. О. О.Мельничука]. – К.: Поліграфкнига, 1974. – 775 с.
7. Статистичний збірник “Чисельність наявного населення України” на 1 січня 2016 року. Державна служба статистики України. – К., 2016. – 86 с.
8. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник / О. Г. Топчієв. –

Одеса : Астропринт, 2005. 9. Новобудови Львова. Електронний ресурс Режим доступу <http://novobudovy.com/karta-nerukhomosti/novobudovy-lvova-na-karti>

Гілета Л. А. Конструктивно-географічні підходи до організації міського середовища. Розглянуто міське середовище, яке характеризується поєднанням геосистем різного походження (антропогенних, антропогенно-модифікованих і природних). Проаналізовано генеральний план міста, який створюють органи місцевого самоврядування для організації міських систем. Визначено, що містобудівна діяльність не враховує конструктивно-географічних підходів до організації міського середовища, що призводить до ущільнення міської забудови та виникнення ряду екологічних проблем.

Ключові слова: міське середовище, організація містобудівної діяльності, генеральний план міста.

Gileta L. Structural and geographical approaches to the organization of the urban environment.

We examined the urban environment, which performs a lot of functions and is characterized by a combination of geosystems of different genesis (anthropogenic, modified anthropogenic and natural ones). This combination produces the need to organize the urban environment, a process which is carried out by local governments that develop a general plan of a city. But we determined that city planning does not include structural and geographic approaches to the organization of the urban environment. Nevertheless, the organization of urban environment entails streamlining of this environment and aims to create the city that is the most favorable one for the life of its residents.

Using Lviv as an example, we characterized the general plan of the city that anticipates an increase in population and, respectively, in housing. This results in crowded city buildings and emergence of many environmental problems, in particular air pollution due to the increasing number of vehicles and the use of independent heating. The increase in population also requires expanding the capacity of sewage treatment facilities, increasing the number of green spaces and solving the problem of garbage.

Modern development of urban systems should be based on the structural and geographical approaches to their organization, which includes a series of studies, including the physical and geographical conditions of the urban environment; the permissible settlement load on a whole urban ecosystem or on its individual parts (districts); the impact of the existing industrial facilities on the environment and on the health of city dwellers; as well as studying the negative impact of the existing and the projected transport systems and analysis of green spaces of the city as areas that weaken the negative factors of the urban environment and the possibility of their expansion. Otherwise, city planning will lead to a number of environmental problems.

Keywords: urban environment, organization of city planning, city General Plan.

Гілета Л. А. Конструктивно-географические подходы к организации городской среды.

Рассмотрено городскую среду, которая характеризуется сочетанием геосистем различного происхождения (антропогенных, антропогенно-модифицированных и естественных). Проанализировано генеральный план города, который создают органы местного самоуправления для организации городских систем. Определено, что градостроительная деятельность не учитывает конструктивно-географических подходов к организации городской среды, что приводит к уплотнению городской застройки и возникновению ряда экологических проблем.

Ключевые слова: городская среда, организация градостроительной деятельности, генеральный план города.

Надійшла до редколегь 29.06.2016

УДК 504.06

Циганок Є. Ю.

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНИХ ЛАНДШАФТНИХ ПАРКІВ (на прикладі РЛП «Лиса гора»)

Ключові слова: регіональний ландшафтний парк, проблеми функціонування, природоохоронна територія

Постановка проблеми. Регіональні ландшафтні парки (РЛП) є дуже важливою ланкою в мережі об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), адже окрім збереження ландшафтного та біологічного різноманіття на них покладений чималий перелік функцій, а саме рекреаційна, еколого-виховна, науково-освітня, естетична, сакральна, збереження історико-культурної спадщини тощо.

До того ж, низка регіональних ландшафтних парків України розташована у центрі міст (РЛП «Знесіння», м. Львів; РЛП «Лиса гора», м. Київ), що обумовлює їх участь у нормальному функціонуванні міського середовища, зокрема мова йде про очищення повітряного басейну, поліпшення мікроклімату, зниження рівня міського шуму, сприяння активному, якісному відпочинку